

7

Kapitoly z dějin čínského starověku (do začátku 3. století n. l.)

PhDr. Vladimír Liščák, DSc.
Orientální ústav AV ČR,
v. v. i., PRAHA
vliscak@orient.cas.cz

- ❖ První sjednocená říše Čchin (221-206/202 př. n. l.)
 - ❖ První císař, jeho reformy a stavební podniky
 - ❖ První dálkové „rychlostní“ silnice

- stát Čchin 秦國 *Qín Guó* (asi 897-221 př. n. l.)
- dynastie Čchin (秦朝 *Qín Cháo*, 221-206 př. n. l.)
- Jing Čeng 嬴政 *Yíng Zhèng* (259-210 př. n. l., vládl 246-210 př. n. l.)
- dobytí států Chan, Wej, Čao a Čchu
- ovládnutí „barbarských“ států Šu a Pa na jihozápadě (dnešní provincie S'-čchuan)
- sjednocovací proces dokončen během několika málo let (mezi roky 230 a 221 př. n. l.).
- v jihovýchodní Číně zůstal nezávislý stát Jüe
- *chuang-ti* (皇帝 *huángdì*), svrchovaný vládce (= císař) - Čchin Š'-chuang-ti 秦始皇帝 *Qín shǐ huángdì* (doslova „Počáteční svrchovaný vládce dynastie Čchin“)

- zrušil zcela lenní systém
- rozšířil správní systém komandérií a okresů
- 36 komandérií (*t'ün* 郡 *jùn*)
- síť silničních komunikací
- nejdelší přímý úsek měřil kolem 1 400 kilometrů - spojoval spojoval hlavní město Sien-jang 咸陽 *Xiányáng* s komandérií Tiou-jüan 九原郡 *Jiǔyuán jùn* (v dnešním Vnitřním Mongolsku, původně na území Siungnuů)
- Dlouhá zed' či Velká čínská zed' (*Wan-li čchang-čcheng* 萬里長城 *Wànlǐ Chángchéng*, „Zed' dlouhá deset tisíc mil“)

- sjednocení měny - jednotná soustava zlatých a bronzových mincí, ostatní materiály jako perly, drahé kameny, mušle kauri apod. byly vyřazeny z používání jako platidlo
- sjednocení měr a vah
- sjednocení a zjednodušení písma a kodifikace zákonů
- mamutí stavební podniky
- soukromé zbraně byly konfiskovány
- stovky intelektuálů byly masakrovány, když se odvážili kritizovat politiku císaře
- knihy zabývající se jinými tématy než právem, zahradnictvím a bylinným lékařstvím byly staženy z oběhu

- Čchin Š'-chuan-ťi mauzoleum nedaleko hlavního města
- archeologické výzkumy od roku 1974 odkryly obrovskou terakotovou armádu v životní velikosti
- mauzoleum dosud čeká na odhalení svého tajemství
- repliky slavné hliněné armády a dalších 300 exponátů jsou až do 8. února 2015 vystaveny v Praze

Obecný úvod

6

Opatření po založení císařské dynastie Čchin

7

- stanovení titulu pro sjednotitele říše
- Nebeský Nejvyšší (*Tchien-chuang* 天皇 *Tiānhuáng*)
- Pozemský Nejvyšší (*Ti-chuang* 帝皇 *Dìhuáng*)
- Největší Nejvyšší (*Tchaj-chuang* 太皇 *Tàihuáng*)
- Nejvyšší Vznešený (*chuang-ti* 皇帝 *huángdì*)

moderní socha nedaleko terakotové armády

Opatření po založení císařské dynastie Čchin

8

- *„Slyšel jsem, že ve vzdálené minulosti existovaly tituly, nikoli však posmrtná jména. V bližší minulosti byly tituly, avšak po smrti se udělovalo vládci posmrtné jméno v souladu s jeho jednáním.*
- *Takový stav znamená, že synové kritizují otce a poddaní vládce. To je velmi nevhodné a já to nepřipustím. Ruším proto starý systém posmrtných jmen.*
- *Jsem Prvním svrchovaným císařem Čchinů (Čchin Š' chuang-ti) a vládcové následujících pokolení se budou označovat čísly druhý, třetí až do tisíce a desetitisíce generace, a na věky se budou řídit touto zásadou.“*

Opatření po založení císařské dynastie Čchin

9

- První císař (Čchin Š' *chuang-ti*)
- Druhý císař (Čchin *Er-š'* 秦二世 *Qín Èrshì*, *Er-š' chuang-ti* 二世皇帝 *Èr shì huángdì*, 230-207 př. n. l., vládl 210-207 př. n. l.)
- kroky vedoucí k centralizaci v oblasti politiky, kultury, hospodářství a infrastruktury, které vycházely z reforem vévody Siao-kunga a Šang Janga
- 36 komandérií (*t'ün* 郡 *jùn*)
- všeobecné odzbrojení
- jednotné míry a váhy
- jednotná šířka náprav u vozů
- standardizovány znaky písma

Opatření po založení císařské dynastie Čchin

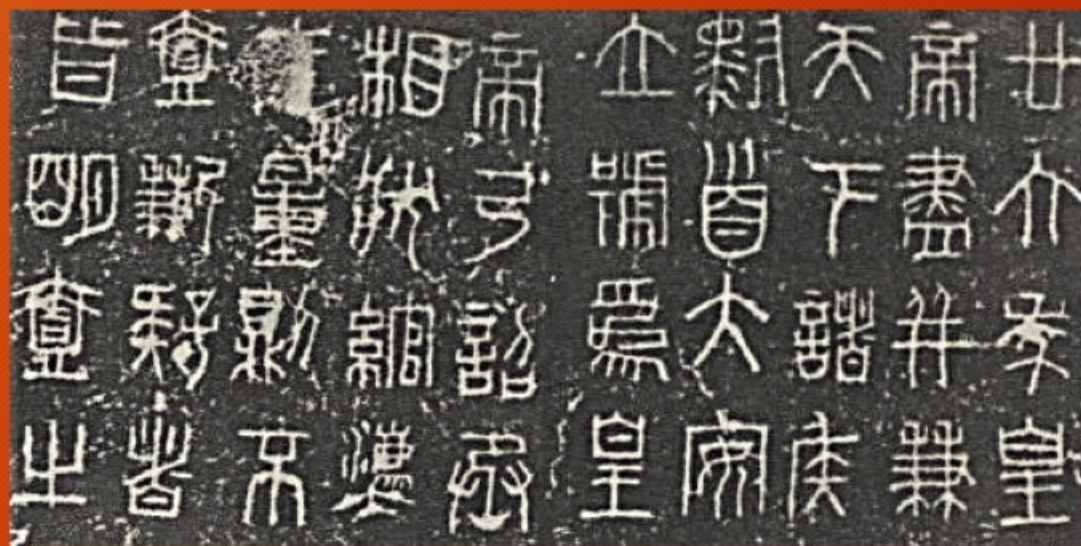
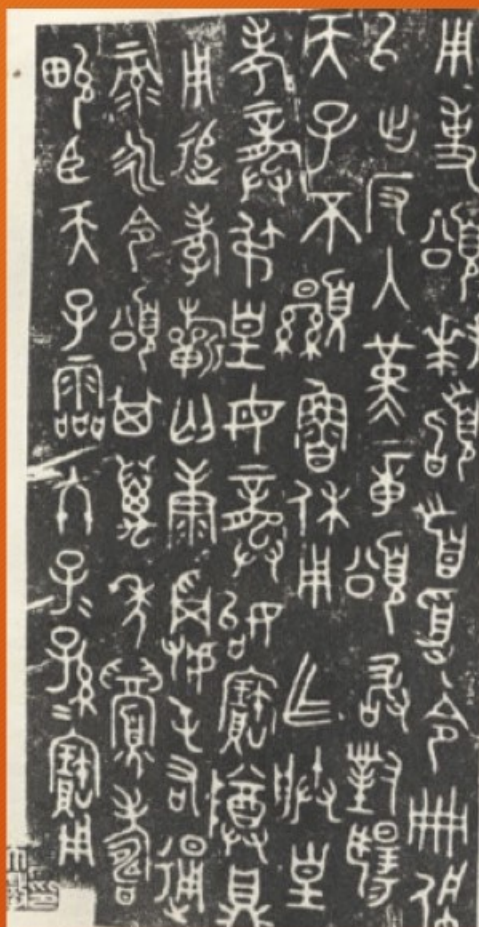
10

- ve skutečnosti asi nebylo možno některá opatření Prvního císaře realizovat tak snadno a důsledně, např. standardizaci písma
- v době asi od roku 500 př. n. l. do vzniku dynastie Čchin vedle sebe existovaly různé formy písma
- ještě po sjednocení říše trvalo několik století, než se jednotný způsob psaní znaků prosadil
- většinou až za dynastie Chan

Opatření po založení císařské dynastie Čchin

11

Např. složitější „velké pečetní písmo“ bylo nahrazeno jednodušším „malým pečetním písmem“. Pro psaní na jiné materiály než bronz se používalo „úřednické písmo“, které se však oficiálním písmem stalo až za dynastie Chan.

- odvozeno z velmi starých představ o vládci jako o bohu na zemi, jejichž počátky sahají nejméně do druhé poloviny 2. tisíciletí př. n. l.
- *Knihy dokumentů (Šang-šu):*
- „Nebesa milují panovníky Sia a ochraňují je a ti zase musí být poslušní Nebes. (...) Být vládcem znamená zaujmout postavení vůdce v ctnosti. Prostý lid pak takového vladaře napodobuje po všem světě.“

Postavení císaře

13

- Nebesa propůjčovala císaři, Synu nebes (*tchien-c'* 天子 *tiānzi*), prostřednictvím nebeského mandátu (*tchien-ming* 天命 *tiānmìng*) vládu v Podnebesí (*tchien-sia* 天下 *tiānxià*), nad lidmi i nad přírodou
- nebeský mandát mohl být odňat (*ke-ming* 革命 *gémìng* = v moderní čínštině: revoluce)

- „(...) Konečně pak První svrchovaný císař pokračoval ve slávě zděděné po šesti generacích. Mávaje dlouhým karabáčem ovládl celý svět, pohltit obojí Čou a zahubil údělné vládcy. Došel vrcholu pocty a uplatnil svůj řád ve všech šesti směrech Nebes i Země. Bičem i prutem mrskal říši a jeho moc otřásala územím mezi všemi čtyřmi moři. Na jihu obsadil území četných kmenů Jüe a vytvořil z nich komandérie Kuej-lin a Siang. Vládcové těchto kmenů se skloněnou hlavou a s provazem na krku svěřovali své osudy úředníkům podřízeným císaři ...“ (Š' ti)

- dva hlavní rádci (*čcheng-siang* 丞相 *chéngxiàng*)
- úřad císařského dvora - v čele tohoto úřadu stál vysoký hodnostář (*šao-fu* 少府 *shǎofǔ*)
 - „řídil vybírání daní z hor, moří, umělých vodních nádrží a jezer“
- císařský monopol na vlastnictví půdy, těžbu, zpracování a prodej soli i železa.

- komandérie (původně 36, později 45)
- okresy (*sien* 縣 *xiàn*)
- újezdy: deset vesnic
- vesnice: deset usedlostí
- civilní úředníci (guvernéři) a vojenští velitelé
- cenzoři odpovědní přímo ústřední vládě
- osmnáct stupňů hodností, rozdělených do devíti skupin pod souhrnným označením „devět úřadů, hodností“ (*t'iou čching* 九卿 *jiǔ qīng*)
- zásada vzájemné odpovědnosti (*pao t'ia* 保家 *bǎojiā*)

Hospodářské reformy

17

- vyšší měna - zlaté mince
- nižší měna - mince měděné

- unifikací rozchodu kol se neobyčejně zrychlila a usnadnila přeprava lidí, zboží i přesuny armády
- síť silnic, které se z hlavního města Sien-jangu paprskovitě rozbíhaly do všech končin říše
- černovlasí (*li-min* 黎民 *límín*, původně psáno 黎 = černý; později toto spojení znamenalo „obecný, prostý lid“)
- stéla v Lang-jie 琅邪 *Lángyé* (centrální Šan-tung), 219 př. n. l.:
 - „Císařova zásluha spočívá v tom, že přiměl lid, aby se zabýval hlavní prací, když povzbuzoval zemědělství a vymycoval to, co je druhořadé. Černovlasí začali bohatnout.“

- „Svrchovaný císař je pln požehnání a majestátu. Dal světu mír a sjednotil jej. Jeho ctnost a dobrota trvají již dlouho ...“ - nápis v komandérii Kchua-j-t'i 會稽郡 *Kuàijī jùn* (v oblasti Changčouského zálivu ve východní Číně), 210 př. n. l.
- původně daň z hlavy ukládána podle soupisů obyvatelstva
- 216 př. n. l. zrušena a nahrazena daní z usedlosti
- vedle pozemků občin soukromé pozemky
- státní a soukromé otroctví
- všichni (nebo téměř všichni) dospělí muži ve věku od třiaadvaceti (dokonce možná už od sedmnácti) do padesáti šesti let byli povinni vykonávat podle potřeb státu pracovní a vojenské povinnosti

- z plnění vojenských a pracovních povinností císař osvobodil jen úředníky a nositele šlechtických hodností
- existovalo právo výkupu - výkup z povinností byl velmi drahý, proto se mohli vykupovat a zbavovat se povinností vůči státu jen ti nejzámožnější

- stavební projekty v hlavním městě i mimo ně
- **hlavní město Sien-jang** - podle archeologických nálezů tvořila jeho centrum velká tříposchod'ová budova dvoukřídlého paláce
- areál paláce nebyl obehnán valy
- areál paláce E-pchang 阿房宮 *Ēpáng gōng*, do císařovy smrti nebyl dostavěn
- sedmkrát rozlehlejší než největší palác v mingském Zakázaném městě v Pekingu - podle S' -ma Čchienových údajů měřil 693 m na délku × 116,5 m na šířku
- měl kapacitu 10 tisíc lidí

Palác E-pchang - dnešní zrekonstruovaná podoba

- pokaždé když dynastie Čchin porazila nějaký stát, měla být v Sien-jangu na sever od řeky Wej postavena replika jeho rezidence
- 120 tisíc nejbohatších rodin říše bylo přestěhováno do Sien-jangu
- paláce bývalých vládců císař naplnil „zvony, bubny a krásnými dívkami“
- budování nekropole Prvního císaře započalo zřejmě bezprostředně po jeho intronizaci jako krále, v roce 246 př. n. l.
- pracovalo na ní nuceně údajně 700 tisíc dělníků, jak píše S'-ma Čchien

- velká nekropole vládnoucího klanu Čchin z doby před císařstvím
- součástí je i pravděpodobný hrob vévody Ťing-kunga (vládl 576-537 př. n. l.), svými rozměry (délka 300 m, šířka 38,8 m, hloubka 24,5 m) a neobvyklým počtem spolupohřbených (166) srovnatelný jedině s hroby šangských králů v An-jangu.
- „V dnešní době se dělají hroby vysoké jako hory a hustě osázené jako lesy. Jsou opatřeny branami a nádvořími a chrámy a paláci a schodišti a stupni jako města a zámky.“

- **strategické silnice**
- padesát až šedesát metrů široké, z obou stran je lemovalo stromořadí
- prostřední pás strategických silnic byl vyhrazen císařskému průvodu
- císař jej využíval zejména při svých inspekčních cestách
- silnice vedoucí přímo z Ťiou-jüanu ve Středním Mongolsku do Jün-jangu v provincii Šen-si
- „přímá silnice“ (č'-*tao* 直道 *zhídào*) byla dlouhá asi 700 kilometrů a široká 30 až 50 metrů
- síť o celkové délce asi 6800 kilometrů

- Meng Tchien 蒙恬 *Méng Tián* (zemřel 210 př. n. l.)
- Dlouhá zed' Prvního císaře se táhla - přes 6 000 kilometrů z provincie Kan-su na severozápadě až k Liaotungskému poloostrovu na nejzazším severovýchodě (v dnešní provincii Liao-ning)
- za dynastie Chan vznikla zed' dlouhá asi 10 000 kilometrů, která se později rozpadla
- zbytky čchinské zdi vysoké 5 až 6 metrů se dochovaly v dnešní AO Ning-sia
- 1987 byla Dlouhá zed' zapsána na seznam památek světového kulturního dědictví UNESCO
- 2007 byla v mezinárodní internetové anketě vybrána za první ze „sedmi divů světa nové doby“ (*New Seven Wonders of the World*).

Stavební projekty

27

